

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Vol. 34. 5.
Scientific Papers

SOCIAL SCIENCES

KIJ

Vol. 34

No. 5

pp.1165 - 1586

Skopje, 2019

KNOWLEDGE – International Journal
Vol.34.5
September, 2019

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 34.5

**SCIENTIFIC PAPERS
VOL. 34.5**

*Promoted in Kavala, Greece
2019*

ISSN 1857-925X (for articles)
ISSN 2545-4439 (for related works)

KNOWLEDGE – International Journal
Vol.34.5
September, 2019

**INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE**

KNOWLEDGE
International Journal Scientific papers Vol. 34.5

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedžad Korajlić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief
Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 34.5

ISSN 1857-923X (for e-version)
ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

REVIEW PROCEDURE AND REVIEW BOARD

Each paper is reviewed by the editor and, if it is judged suitable for this publication, it is then sent to two referees for double blind peer review.

The editorial review board is consisted of 45 members, full professors in the fields 1) Natural and mathematical sciences, 2) Technical and technological sciences, 3) Medical sciences and Health, 4) Biotechnical sciences, 5) Social sciences, and 6) Humanities from all the Balkan countries and the region.

CONTENTS

THE KNOWLEDGE SOCIETY: SOME EVIDENCES FROM ITALY AND SERBIA	1183
Rossana Piccolo.....	1183
Sinisa Zaric	1183
THE INTERACTION: BUSINESS- EDUCATION- INVESTMENT FOR DEVELOPMENT	1191
Marusya Lyubcheva	1191
Venelin Terziev	1191
A MODEL FOR IMPROVING SOFT SKILLS OF STUDENTS IN EFFECTIVE EMPLOYMENT ..	1197
Toni Soklevski.....	1197
Lidija Stefanovska	1197
ANALYSIS OF THE CONDITION OF BULGARIAN BIOECONOMY AND POTENTIAL DIRECTIONS OF ITS DEVELOPMENT	1201
Valentina Nikolova -Alexieva	1201
Jordanka Alexieva	1201
BULGARIAN YOUNG PEOPLE, VOLUNTEERING AND SOCIAL CAPITAL: TRENDS IN 2019	1209
Denitsa Gorchilova	1209
DEVELOPING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE EU: A CROSS-COUNTRY ANALYSIS	1215
Venelin Terziev	1215
Nelly Bencheva.....	1215
Teodora Stoeva.....	1215
DOES PUBLIC DEBT HAMPER ECONOMIC GROWTH: EVIDENCE FROM EUROPEAN TRANSITIONAL COUNTRIES	1223
Liza Alili Sulejmani.....	1223
Armend Ademi	1223
THE APPLICATION OF ELECTRONIC PAYMENT IN THE MACEDONIAN ECONOMY	1229
Marina Blazhekovikj Toshevski	1229
Bardhyl Tushi	1229
FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND THEIR IMPACT ON COUNTRY ECONOMY IN MONTENEGRO.....	1235
Zoran Vuković.....	1235
Edita Dautović	1235
THE DETERMINANTS OF CONSUMER PRICE INDEX IN KOSOVO	1243
Donat Rexha	1243
Muhabere Maliqi	1243
DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY CONCEPT.....	1253
Iva Bichurova	1253
Petia Yordanova-Dinova	1253
THE SIGNIFICANT ROLE OF THE TOURISM IN ACHIEVING THE UNITED NATIONS SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS	1259
Aneta Stojanovska-Stefanova.....	1259
Nikola V. Dimitrov.....	1259
Marija Magdinceva-Sopova	1259
UNESCO LISTS FOR THE PROTECTION OF NATURAL AND CULTURAL HERITAGE IN THE WORLD AND THEIR IMPACT ON TOURISM DEVELOPMENT: CASE OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	1265
Darko Majhoshev	1265
Cane Koteski.....	1265

FACTORS INFLUENCING THE EFFECTIVENESS OF COMMUNICATION	1271
Zhuljeta Gerenova	1271
METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE ASSESSMENT OF THE EMPLOYER'S BRAND	1275
Nedka Nikolova	1275
THE TRANSFORMATION FROM STUDENT COMPANY TO START UP COMPANY	1283
Ranko Davidović	1283
THE GREEN ECONOMY- AN APPROACH FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE FOOD INDUSTRY	1289
Petya Yordanova – Dinova	1289
Iva Bichurova	1289
ACCOUNTING BUSINESS ANALYSIS IN A BALANCED INDICATOR SYSTEM	1295
Marko Timchev	1295
CHALLENGES TO PROFESSIONAL ETHICS, TRAINING AND CONTINUING EDUCATION OF SPECIALISTS IN THE FIELD OF INDEPENDENT FINANCIAL AUDIT	1301
Maia Iankova Natchkova	1301
CIRCULAR ECONOMY THROUGH THE ROLE OF INSURANCE OF FINANCIAL RESOURCES AND ACCOUNTING MANAGEMENT IN THE 21ST CENTURY	1307
Tijana Milanović	1307
Zdravka Petković	1307
Radica Jovanović	1307
COSTS OF DEVELOPMENT OF NEW PRODUCTS	1313
Venelin Terziev	1313
Redon Koleci	1313
QUALITY AS A MANAGEMENT ACCOUNTING ACTIVITY AND ITS IMPACT ON COMPANY COMPETITIVENESS	1317
Gordana Stojmenović	1317
Miloš Pavlović	1317
EARNINGS MANAGEMENT AS A MANIPULATIVE FORM OF FINANCIAL REPORTING	1323
Marija Milojević	1323
Snežana Knežević	1323
Aleksandar Grgur	1323
BASEL III LIQUIDITY RISK AND KOSOVO BANKING SYSTEM	1329
Hysen Lajqi	1329
THE IMPACT OF BALANCE OF PAYMENTS ON MONETARY POLICY	1337
Vesna Korunoska	1337
Biljana Mitrović	1337
Pavle Trpeski	1337
IDEOLOGY AND WELFARE STATE: HOW POLITICAL PARTIES INFLUENCE SOCIAL POLICY? THE CASE OF NORTH MACEDONIA	1343
Elisabeta Bajrami Ollogu	1343
COMPARATIVE ANALYSIS OF MACEDONIAN AND SLOVENIAN CRISIS MANAGEMENT SYSTEM	1349
Andrej Iliev	1349
Aleksandar Grizhev	1349
Faruk Hasić	1349
RISK MANAGEMENT IN ORDER TO PROTECT CRITICAL INFRASTRUCTURE	1357
Nikola Vidović	1357
Ivan Rancić	1357
Goran Janacković	1357
Milenko Dzeletović	1357

LEFT REALISM CRIMINOLOGY: BASIS AND PERSPECTIVES	1365
Vesna Stefanovska.....	1365
THE PROCESS OF PLANNING AS AN IMPORTANT PART OF THE POLITIC OF DEFENSE ...	1371
Zhivo Petrov	1371
TERRORISM THROUGH THE PRISM OF CRIMINOLOGICAL THEORIES	1379
Kenan Idrizaj	1379
THE GOVERNMENT MILITARY DEFENSE PUBLIC PROCUREMENTS IN THE SYSTEM OF DEFENSE ABILITY SUPPLEMENT AND NATIONAL GOVERNMENT SECURITY	1385
Zhivo Petrov	1385
THE PUBLIC PROCUREMENT MANAGEMENT AT THE MILITARY DEFENCE.....	1393
Zhivo Petrov	1393
KRIVOLAK BATTLE- EXAMPLE OF A SENSELESS HUMAN TRAGEDY.....	1401
Oliver Cackov	1401
UNMANNED AERIAL VEHICLES CONCEPTION OF USE AT THE CIVIL AVIATION	1407
Teodora Petrova.....	1407
CRITERIA AND APPROACHES FOR ASSESSMENT OF THE USE OF AIRSPACE OF THE MEMBER STATES OF EUROCONTROL BY MILITARY AIRCRAFTS.....	1415
Hristo Stanev	1415
USES OF THE STRATEGIC CARD IN REPUBLIC OF BULGARIA'S NATIONAL DEFENSE SYSTEM.....	1421
Venelin Terziev	1421
Margarita Bogdanova	1421
Marin Georgiev.....	1421
EFFICIENCY AND APPLICATION STRATEGY OF PUBLIC PROCUREMENT APPORTION AT THE ARMED FORCES	1429
Zhivo Petrov	1429
NE BIS IN IDEM PRINCIPLE IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AND COURTS' JURISPRUDENCE.....	1439
Miodrag N. Simović	1439
Marina M. Simović.....	1439
Vladimir M. Simović.....	1439
DIVORCE OF A MARRIAGE IN A MODERN SOCIETY	1445
Kaltrina Zekolli Shaqiri	1445
Emrije Zuberi.....	1445
FACTORS AND CAUSES AFFECTING THE DIVORCE OF THE PARENTS MARRIAGE	1451
Bashkim Rakaj.....	1451
FORMALISM IN ROMAN CONTRACT LAW	1457
Shpresa Alimi-Memedi.....	1457
ATTITUDES TOWARDS REFUGEES: CHALLENGES AND NO (TOLERANCE).....	1465
Kamelia Petkova.....	1465
ECOLOGICAL CADASTRE IN FUNCTION OF THE RIGHT TO INFORMATION THE CITIZENS ABOUT STATES IN THE LIVING ENVIRONMENT	1473
Temelko Risteski.....	1473
Gjorgi Tonovski.....	1473
Nazmi Maliqi.....	1473
Fadilj Shabani.....	1473
POPULATION AND WATER AS DEVELOPMENT FACTORS: THE ISRAELI AND MACEDONIAN CASE	1479
Jordanka Galeva	1479

GENERAL REGULATION ON PERSONAL DATA PROTECTION. CERTAIN ASPECTS OF THE GDPR'S IMPACT ON LEGAL ENTITIES IN THE REPUBLIC OF ALBANIA	1487
Merisa Çeloalij.....	1487
OECD PRINCIPLES FOR GOOD CORPORATE GOVERNANCE AND THEIR IMPACT ON PROCESS OF STANDARDIZATION	1491
Zorica Siljanovska	1491
Elena Shalevska.....	1491
"BALKAN HEADQUARTER" IN THE OPTIC OF ALBANIAN COMMUNISTS IN THE 1939-1944 YEARS	1499
Ilir Sallata	1499
CHANGES IN RELATIONS BETWEEN SOVIET UNION AND THE WESTERN WORLD	1503
Gorancho Jakimov	1503
THE ISSUE OF SANDŽAK IN THE CONTEXT OF DEMOCRATIC TRANSITION AND THE CREATION OF NEW STATES IN SOUTHEAST EUROPE.....	1507
Suada A. Džogović.....	1507
Dženis Šaćirović.....	1507
PREVENTION AND AVOIDANCE OF FIRES WITH INNOVATIVE MEANS IN THE PUBLIC INSTITUTION MAVROVO.....	1517
Pavle Trpeski.....	1517
Samir Ajdini	1517
Almendina Mehmedi	1517
RESEARCH OF LEGAL CONSCIOUSNESS OF THE PERSON	1523
Esikova Tatiana	1523
Krivykh Sergei.....	1523
UNDERSTANDING STIGMA – THEORETICAL AND EMPIRICAL APPROACHES.....	1529
Rumiana Budjeva	1529
WORKING OF FLEXIBLE PROJECT MANAGEMENT TEAMS (AGILE).....	1537
Histo Sirashki	1537
PROJECT MANAGEMENT AND DEVELOPMENT.....	1541
Baki Koleci	1541
Rina Koleci	1541
MANAGEMENT FUNCTION OF SUPPRESING MOBBING	1545
Šaban Mutatović.....	1545
Nina Paunović.....	1545
Miodrag Šmelcerović	1545
THE ROLE OF STATEGIC MANAGEMENT IN TRANSITION CONDITIONS.....	1549
Anita Cucović.....	1549
THE GREEN IDEA IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM.....	1553
Iva Bichurova	1553
Petia Yordanova-Dinova	1553
THE ROLE OF THE JUDICIAL EXPERTS AND THE MEDICAL EXPERTISES PREPARED BY THEM IN THE INVESTIGATION AND ESTABLISHMENT OF TORTURE AND OTHER CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT.....	1559
Svetlozar Spasov.....	1559
THE NORMATIVE REGULATION OF MEDICAL DEVICES – A GUARANTOR FOR THE PROTECTION OF PATIENTS' RIGHTS AS USERS OF HEALTH SERVICES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA.....	1567
Mikael Chakaldziyan.....	1567

UNESCO LISTS FOR THE PROTECTION OF NATURAL AND CULTURAL HERITAGE IN THE WORLD AND THEIR IMPACT ON TOURISM DEVELOPMENT: CASE OF THE REPUBLIC OF NORTHERN MACEDONIA

PhD student Darko Majhoshev,
Goce Delchev University-Stip, e-mail: darko-majhosev@hotmail.com
Prof. PhD, Cane Koteski
Goce Delcev University-Stip, e-mail: cane.koteski@ugd.edu.mk

Abstract: UNESCO was founded in 1946 as a UN specialized organization for the protection of the world's natural and cultural heritage, whose main mission is to protect, promote and promote education, science and culture at the global level, ie to promote and respect human freedoms and rights. UNESCO has 195 member states and 8 associate members. UNESCO operates in five major programs: education, natural sciences, sociology, culture and communications. UNESCO, in its activities related to the protection of the world natural and cultural heritage, maintains separate Lists for specific areas. The most famous lists run by this organization are: World Heritage List; List of World Heritage in Danger; World Heritage List Nominations; List of UNESCO Global Geoparks; List of Creative Cities; List of Intangible Cultural Heritage; UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger (Atlas Map). These lists are important for the protection of the world's natural and cultural heritage, but they also have some impact on the sustainable development of tourism in the world. The Republic of Northern Macedonia, a member of UNESCO since 1993 with its natural beauties and cultural and historical heritage, is on some of the lists listed. The Ohrid region has been on the World Heritage List since 1979 and 1980 with its universal values, and in 2017 was nominated by the World Heritage Committee on the World Heritage List in danger of uncontrolled expansion. tourism, unplanned urban development and environmental destruction in the Ohrid region. The basic research question to be answered in the paper is *"Are there natural or cultural heritage sites originating in the Republic of Northern Macedonia on the UNESCO Lists and does this affect the protection of the world's natural and cultural heritage and the development of sustainable tourism?"*.

Key words: UNESCO, World Heritage Sites, Lists, Conservation, Tourism
Field: Social sciences

ЛИСТИ НА УНЕСКО ЗА ЗАШТИТА НА ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ВО СВЕТОТ И НИВНО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ: СЛУЧАЈ РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

м-р Дарко Мајхошев,
Универзитет "Гоце Делчев"-Штип, e-mail: darko-majhosev@hotmail.com
Проф. д-р. Цане Котески,
Универзитет "Гоце Делчев"-Штип, e-mail: cane.koteski@ugd.edu.mk

Апстракт: УНЕСКО е основана во 1946 година како специјализирана организација на ООН за заштита на светското природното и културното наследство, чија основна мисија е заштита, унапредување и промовирање на образованието, науката и културата на светско ниво, односно унапредување и почитување на човековите слободи и права. Во УНЕСКО членуваат 195 држава и 8 придружни-асоцијативни членки. УНЕСКО делува во пет главни програми: образование, природни науки, социологија, култура и комуникации. УНЕСКО во рамките на своите активности поврзани со заштитата на светското природно и културно наследство води посебни Листи за поедини области. Најпознати листи што ги води оваа организација се: Листа на места на светско културно и природно наследство (*World Heritage List*); Листа на светско културно и природно наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*); Листа на номинации за светско наследство (*World Heritage List Nominations*); Листа на глобални геопаркови (*List of UNESCO Global Geoparks*), Листа на креативни градови (*List of the Creative Cities*), Листа на нематеријално културно наследство (*Lists of Intangible Cultural Heritage*); Атлас (Мапа) на УНЕСКО на јазици во опасност (*UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger*), Листа на резерви на биосферата (*Biosphere reserves*), Регистар на светски сеќавања (*Memory of the world Register*). Наведените Листи се важни и за заштита на светското природно и културно наследство, но имаат одредено влијание и врз одржливиот развој на туризмот во светот. Република Северна Македонија, како членка на УНЕСКО од 1993 година со своите природни

убавини и културно историското наследство се најде на некои од наведените листи. Охридскиот регион уште од 1979 и 1980 година со неговите универзални вредности се најде на Листата на места на светско природно и културно наследство, а во 2017 година, од страна на Комитетот за светско наследство, беше номиниран на Листата на светско наследство во опасност поради неконтролирана експанзија на туризмот, непланскиот урбанистички развој и уништување на животната средина во Охридскиот регион.

Основно истражувачко прашање на кое треба да одговориме во трудот е *"Дали на Листите на УНЕСКО се наоѓа природно и културно наследство кое потекнува од територијата на Република Северна Македонија и дали тоа влијае врз заштитата на природното и културното наследство во светот и развојот на одржлив туризам"*.

Клучни зборови: УНЕСКО, светско наследство, листи, заштита, туризам

Поле: Општествени науки

1. ВОВЕД

УНЕСКО води евиденција на светското природно и културно наследство во форма на Листи, Регистри, и Мапи (Атласи) заради следење на нивната состојба, превенција и заштита. Листите даваат целосен преглед на географската и територијалната распореденост на светското наследство по држави, континенти, географски региони, но и по својства. Листите на УНЕСКО се креираат во координација и соработка на органите на државите членки. Секоја држава членка на УНЕСКО има Национална комисија за соработка со УНЕСКО. Евиденцијата, односно водењето на листи, има за цел постојано да се следи состојбата со различните видови и облици на светското природно и културно наследство, од аспект на нивно одржување, заштита, превенција и сл. На Листите на светското културно и природно наследство на УНЕСКО влегуваат објекти (места) кои се номинирани и одобрени по меѓународната програма за светско наследство на Комитетот за светско наследство (*Метдијески&Цуцулески, стр. 128*). Во 2019 година во рамките на УНЕСКО се водат девет видови на Листи за разни специфични видови на својства на светското наследство (природно, културно, нематеријално, наследство во опасност, геопаркови, креативност, јазици во исчезнување, светска меморија). Обврската за евиденција произлегува од одредбите на *Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство (1972)* и *Конвенцијата за заштита на нематеријалното културно наследство (2003)* на УНЕСКО.

2. ОПШТО ЗА УНЕСКО

УНЕСКО (*eng. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation*) е основана на 16 ноември 1946 година како специјализирана агенција на ООН чија основна мисија е *заштита, унапредување и промовирање на образованието, науката и културата на светско ниво, односно унапредување и почитување на човековите слободи и права*. Основното мото на УНЕСКО е *"Градење мир во главите на жените и мажите"* (*Building peace in the minds of woman and men*). Седиштето на УНЕСКО е во Париз, но ширум светот функционираат над 54 канцеларии.¹ Во УНЕСКО членуваат 195 држава и 8 придружни-асоцијативни членки.² УНЕСКО делува во пет главни програми: образование, природни науки, социологија, култура и комуникации. Организацијата поддржува проекти за писменост, развој на техниката и педагогијата, регионалната културна историја, културната различност и програми кои ги поддржуваат меѓународните договори за заштита на светското културно наследство.

Органи на УНЕСКО се: Генерална конференција, Извршен одбор, Секретаријат, и Генерален директор.

Генерална конференција (195) члена и се состанува на две години. Ги одредува главните насоки на политиката на УНЕСКО, ја донесува програмата и буџетот на организацијата, го избира Извршниот одбор и го назначува Генералниот директор. Работни јазици на Генералната конференција се арапски, кинески, англиски, француски, руски и шпански.

Извршен одбор има 58 члена, кои ги избира Генералната конференција, водејќи се од принципот на рамномерна застапеност од различни географски простори. Тој е извршен орган на Конференцијата и се состанува двапати годишно. Ги извршува одлуките и задачите што му ги доверува генералната конференција и обврските што произлегуваат од Уставот на УНЕСКО.

Секретаријат е извршна филијала на УНЕСКО и се состои од Генерален директор и вработени (персонал) назначени од него. Секретаријатот брои 680 вработени, поделени на професионални и општи служби распоредени во 54 канцеларии ширум светот.

¹ <https://en.unesco.org/countries/field-offices>, отворена на ден 21.07.2019;

² UNESCO, UNESCO at a glance, ERI/2010/WS/2, UNESCO, Paris, 2010;

3. ВИДОВИ НА ЛИСТИ НА УНЕСКО

УНЕСКО води повеќе Листи на светското природно и културно наследство, но најважни се следните: Листа на места на светско културно и природно наследство (*World Heritage List*); Листа на светско културно и природно наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*), Листа на номинации за светско наследство (*World Heritage List Nominations*); Листа на глобални геопаркови -147 во 41 држава (*List of UNESCO Global Geoparks*), Атлас (Мапа) на УНЕСКО на јазици во опасност (*UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger*).

На Листата на УНЕСКО за местата на светско културно и природно наследство се наоѓаат 1.112 места, од кои 860 културни, 213 природни, 39 комбинирани кои се наоѓаат на териториите во 167 држави.³ Комитетот за светско наследство на УНЕСКО, 53 природни локалитети ги стави на Листата на светско културно и природно наследство во опасност лоцирани во 32 држави во светот, од кои најмногу се од Африка и Блискиот исток. Куриозитет претставува Одлуката на Комитетот донесена во 2017 година, со која историскиот центар на Виена е ставен на Листата на светско културно и природно наследство во опасност.

Листа на светско наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*). УНЕСКО подготвува и **Листа на светско наследство во опасност** кое е загрозувано поради вооружени конфликти и војна, земјотрес и други природни катастрофи, загадување, неконтролирана урбанизација.⁴ Во 2019 година на Листата на светско богатство во опасност ставени се вкупно 53 имоти на УНЕСКО.⁵

Листа на номинации за светско наследство (*World Heritage List Nominations*). Трет вид на водење на листа на УНЕСКО е Листа на номинации за светско наследство. Првиот чекор што земјата членка мора да го направи е "список" на нејзините важни локации на природно и културно наследство лоцирани во рамките на нејзините граници. Овој "список" е познат како "*Предвремен список*" и обезбедува предвидување на имотите што државата-членка може да одлучи да ги поднесе за ставање на националната листа за номинација во следните пет до десет години и кои можат да се ажурираат во секое време. Тоа е важен чекор, бидејќи Комитетот за светско наследство не може да смета на номинација за запишување на списокот на светско наследство, освен ако имотот веќе не е вклучен во заложната листа на државата членка.⁶

Листа на глобални геопаркови (*List of UNESCO Global Geoparks*). УНЕСКО води Листа на глобални геопаркови и бројот на веб-сајтови во Глобалната мрежа на геопаркови на УНЕСКО изнесува 147 во 41 земја. Во април 2019 година, Извршниот одбор на УНЕСКО го одобри назначувањето на осум нови локации кои ја демонстрираат различноста на геологијата на планетата како нови Геопаркови.

Листа на нематеријално културно наследство (*Lists of Intangible Cultural Heritage*). Оваа Листа е воведена во 2008 година, врз основа на одредбите на Конвенцијата за зачувување на нематеријалното културно наследство од 2003 година. Комитетот за зачувување на нематеријалното културно наследство се состанува на годишно ниво за да ги процени номинациите предложени од државите потписнички на Конвенцијата и одлучува дали да ги вметне или не на Листата на нематеријално културно наследство и на Регистарот на добро зачувани практики. Со кликување на впишаните филтер елементи на web site, може да се прелистат и откријат сите номинации, но и добро зачувани практики во државите.⁷

Атлас на УНЕСКО на јазици во опасност (*UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger*). УНЕСКО има подготвено две изданија на Атласот на јазици во опасност on-line и во печатена форма. Атласот нуди информации за загрозените јазици во светот, но претставува и алатка со која секој може да предложи загрозен јазик кој ќе биде ставен на Атласот.

Листа на креативни градови (*List of the Creative Cities*). Мрежата за креативни градови е формирана во 2004, а 180 града во моментот ја сочинуваат оваа мрежа. Мрежата опфаќа седум креативни области: занаети и народни уметности, медиуми уметности, филм, дизајн, гастрономија, литература и музика. На оваа Листа се наоѓа Битола како креативен град на филмот.

Листа на резерви на биосферата (*Biosphere reserves*). Резервите на биосферата се области што содржат копнен, поморски и крајбрежен екосистем. Резервите на биосферата се номинирани од националните влади и остануваат под суверена надлежност на државите каде што се наоѓаат. Нивниот статус е меѓународно признат. Постојат 701 биосфера резерви во 124 земји, вклучително и 21 прекугранични места. Тие се распоредени: 79 места во 29 земји во Африка, 33 места во 12 земји во арапските држави, 157 места во 24

³ <http://whc.unesco.org/en/list>, пристапено на ден 06.07.2019 година;

⁴ <http://whc.unesco.org/en/158/>, пристапено на 07.07.2019;

⁵ <https://whc.unesco.org/en/danger/>, пристапено на ден 20.07.2019

⁶ <http://whc.unesco.org/en/nominations/>, пристапено на 08.07.2019;

⁷ <https://ich.unesco.org/en/lists>, отворена на ден 15.09.2019;

земји во Азија и Пацификот, 302 места во 38 земји во Европа и Северна Америка и 130 места во 21 земја во Латинска Америка и Карибите.

Регистар на светски сеќавања (*Memory of the world Register*). Овој регистар посочува документарно наследство кое има светско значење и голема универзална вредност. Номинациите за Регистарот можат да поднесат секое лице или организација, вклучително и влади и невладини организации. Приоритет ќе имаат номинациите поднесени од или преку релевантната регионална или национална меморија на Светскиот комитет, каде што постои, или ако тоа не успее, преку соодветната Национална комисија на УНЕСКО. Се номинираат во Регистарот само оние документи кои имаат светско и универзално значење.

4. ПРИРОДНО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ОД РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА НА ЛИСТИТЕ НА УНЕСКО

Република Северна Македонија има големо природно и културно наследство. Дел од него се наоѓаат на Листите на УНЕСКО. На девет Листи што ги води УНЕСКО на четири од нив се наоѓа природно и културно наследство кое потекнува, се наоѓа или практикува на територијата на Р.С. Македонија. Тие се: Листата на местата на светско културно и природно наследство, Листа на нематеријално културно наследство, Листа на креативни градови и Листа на резерви на биосферата.

На **Листата на места на светско културно и природно наследство** на УНЕСКО е запишан градот Охрид и неговата околина со Одлука бр. СС-79/CONF.003/13 на Комитетот за светско наследство на Третата сесија одржана од 22.10.-26.10.1979 година во Луксор, Египет. Во 1979 година Охридскиот регион прво е впишан на Листата на светско наследство по основ на својство на природно наследство, според критериум (iii) за суперлативните природни феномени што денес е критериум (vii). Во 1980 година, имотот на светското наследство на Охридскиот регион е проширен и на културните критериуми (i), (iii) и (iv) и станува едно од првите мешани својства на светско наследство. Поради неконтролиранот уништување и експлоатација на животната средина и природните убавини на сметка на развивање на туризмот, загадување на водата на Езерото со отпадни води и цврст отпад, големиот број на диви градби во близина на брегот на Охридското Езеро (1.076 нелегални градби), од кои 80 се од цврст материјал: куќи, апартмани и објекти за сместување (хотели)..., непостоење на систем (план) за интегрално управување со Охридскиот регион, брзи урбани и туристички развојни проекти, несоодветни инфраструктурни и сообраќајни проекти и сл., Охридскиот регион се доведе во ситуација да биде предложен од страна на Комитетот за заштита на светското наследство на УНЕСКО да биде ставен на Листа на светско наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*). На 43-та сесија на Комитетот за заштита на светското наследство што се одржа во Баку, Азербејџан (30.06.-10.07.2019) донесе одлука за одложување на Одлуката за ставање на Листата на светско наследство во опасност до февруари 2020 година. До овој период македонската влада и локалните самоуправи на Охрид, Струга и Дебарца треба да преземат соодветни мерки и активности за отстранување на пречките кои се посочени во Извештајот на Комитетот за заштита на светското наследство. Исто така, на 43-та сесија на Комитетот, донесена е Одлука делот на Охридското Езеро што припаѓа на Албанија да биде под заштита на УНЕСКО, со што Охридскиот регион и Охридското Езеро во целост потпадна под заштита на оваа меѓународна организација.⁸

Листа на нематеријално културно наследство (*Lists of Intangible Cultural Heritage*). На оваа Листа се најдоа пет нематеријални културни наследства и практики кои потекнуваат и се практикуваат на територијата на Република С. Македонија. Тие се: 1) Празник на Светите четириесет маченици во Штип запишано во 2013 година (*Feast of the Holy Forty Martyrs in Shtip*), Inscribed in 2013 (8.COM); 2) Копачката, фолклорна игра од с. Драмче, Пијанец (*Kopachkata, a social dance from the village of Dramche, Pijanec*) -North Macedonia), Inscribed in 2014 (9.COM); 3) Гласочко – машко двогласно пеење, Долни Полог (*Glasechko, male two-part singing in Dolni Polog (Macedonia)*), Inscribed in 2015 (10.COM); 4) Културни практики поврзани со 1 март (*Cultural practices associated to the 1st of March (Bulgaria–North Macedonia – Republic of Moldova –Romania)*), Inscribed in 2017 и 5) Пролетна прослава, Едерлези (*Spring celebration, Hidrellez (North Macedonia and Turkey)*), Inscribed in 2017 (12.COM).⁹

Листа на креативни градови (*List of Creative Cities*). На оваа Листа од нашата држава се наоѓа градот Битола како креативен град на филмот. Мрежата за креативни градови е формирана во 2004, а 180 града во

⁸ Во февруари 2018 година Република Албанија поднесе Апликација за номинирање на делот на Охридското Езеро што се наоѓа на територијата на Албанија на Листата на светско наследство на УНЕСКО. На 43-та Сесија на Комитетот за заштита на светското наследство на УНЕСКО, во Баку, Азербејџан, донесена е Одлука и делот на Охридското Езеро на територијата на Албанија да биде под заштита на УНЕСКО.

⁹ National Commissions for UNESCO, Annual Report, 2017, p. 132;

моментот ја сочинуваат оваа мрежа. Филмското наследство на градот потекнува од почетокот на 20 век, а филмската индустрија сега претставува столб на креативната економија на градот. Историјата на Битола со филмот датира од браќата Манаки кои како пионери во филмот и фотографија ја доведоа во Битола - порано именуван Манастир - филмска камера „Bioscope 300“. Браќата Манаки ги направиле првите фотографии со снимки на Балканот од Отоманскиот период. Во нивна чест, секоја година од 1979 година се одржува на далеку познатиот Меѓународен филмски фестивал „Браќа Манаки“. Од неодамна Општината Битола вовеле две главни програми посветени на поддршка на креирањето филмови: Отвореното студио "Film City" и "Filmland Bitola". Обете програми имаат за цел да ја промовираат креативната индустрија и да го направат градот меѓународно познат центар за филм.¹⁰

Листа на резерви на биосферата (Biosphere reserves). На оваа Листа од нашата држава од 2014 година се наоѓа Регионот Охрид-Преспа како заедничко резерва на биосферата со Албанија ((The Ohrid-Prespa Transboundary Biosphere Reserve). Областа е распространета на основна површина: 14.339,25 хектари (13.457,81 ха копнена; 881,44 ха водна). Областа е комбинација на вода (езера, потоци), шума и планински релјефи додека рамните области граничат со надворешните граници на териториите што се протегаат низ двете земји. Заедно, системот на Охридското и Преспанското Езеро е еден од најголемите во Европа од ваков вид. И двете езера се со посебна вредност на национално и меѓународно ниво заради нивната геолошка и биолошка посебност. Охридското Езеро е познато по над двесте ендемични видови во групи како што се дијатоми, олигохети, пијавици, пориферанци, трикладици, мекотели, остратоди и риби. Исто така, постои уникатна и ендемична шумска заедница составена од шуми како што се широките листопадни шуми.

Листа на глобални геопаркови (List of UNESCO Global Geoparks). На оваа Листа од нашата држава засега не се наоѓа ниту еден геопарк. До 2019 година на Тентативната листа (Tentative Lists) се ставени четири места: Антички и исконски букови шуми на Карпатите и другите региони на Европа – продолжување (31/01/2019), Архео-астрономски локалитет "Кокино" (30/01/2009), Пештера "Слатински Извор" (24/06/2004), Маркови Кули (24/06/2004). Во 2019 година се подготвува студија и досие за геопаркот Кратово-Злетово кој Р.С. Македонија ќе го номинира на Тентативната (пробната) листа на УНЕСКО (Милевски,) за прием во глобалната мрежа на геопаркови.

5. ЗАКЛУЧОЦИ

Иако РМ е релативно мала држава по територија, во неа на е сконцентрирано големо природно и културно наследство што претставува голем туристички потенцијал. Листите на УНЕСКО се своевиден маркетинг на природното и културното наследство на државите на чија територија се наоѓа истото. Но, Листите се и еден вид опомена да се чува природното наследство како благодет за идните генерации. Природното и културното наследство на Охридскиот регион се магнет за туристите од целиот свет. Доколку овој Регион се стави на Листата на културното и природно наследство во опасност, тогаш тоа ќе има негативни последици врз развојот на туризмот во Република С. Македонија. Кај туристите ќе се смени перцепцијата за туристичките вредности на Охридскиот регион, а се очекува и да го заобиколуваат како туристичка дестинација. Тоа, пак ќе ја влоши меѓународната положба на нашата држава во меѓународната заедница. Исто така, на **Листа на нематеријално културно наследство (Lists of Intangible Cultural Heritage) од нашата држава се** наоѓаат и пет нематеријални културни наследства и практики кои потекнуваат и се практикуваат на територијата на Република С. Македонија. Тие, при традиционалното практикувањето на настаните привлекуваат голем број на на туристи кои ги следат настаните, а некои од нив и ги практикуваат истите. Листите на УНЕСКО се еден вид маркетиншки материјал кои ги содржи најважните информации за конкретното природното, културното и нематеријалното наследство, како и практиките што се практикуваат во одредени места, држави и региони. WEB страната на УНЕСКО е многу добро дизајнирана и претставува добра алатка за добивање на потребни информации за културното и природното наследство во сите држави во светот, меѓу кои и РМ. Сите Листи на УНЕСКО всушност претставуваат еден вид на меѓународни стандарди за превенција и заштита на светското наследство (природно и културно), кои државите членки треба да ги почитуваат. Исто така, Листите на УНЕСКО се добар туристички водич од кои можеме да црпиме релевантни информации за местоположбата на природното и културното наследство кои туристот ќе го поттикнат за туристички патувања и учество на некој настан со туристички вредности (карневал, фестивал и сл.).

¹⁰ <https://en.unesco.org/creative-cities/bitola>, otvorena na den 15.09.2019;

Можеме да заклучиме дека Листите на УНЕСКО имаат големо влијание врз развојот на туризмот во светот, а во тој контекст и во Р.С. Македонија.

ЛИТЕРАТУРА

- Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, UNESCO, 2003;
Convention for the Protection of Natural and Cultural Heritage, UNESCO, 1972;
Decision : 43 COM 8B.9, Natural and Cultural Heritage of the Ohrid region (Albania, North Macedonia),
Decision on Enrolling the Ohrid Region on the List of World Treasures no. CC-79/CONF.003/13, Paris, 30 November 1979;
Методијески, Д. Цуцулески, Н. (2015), *Меѓународен туризам*, Светлост, Скопје;
Методијески, Д. (2019), *Туристичка политика* (учебник), Универзитет Гоце Делчев-Штип
Milevski, I. (2019), Project: *Preparation of study and dossier for the "Lesново" geopark - the first aspiring geopark in North Macedonia*,
National Commissions for UNESCO, Annual Report, 2017,
UNESCO, The World Heritage Committee, Decision 43COM 8B.9, WHC/19/43.COM/19, 43rd Session, Baku, Azerbaijan, 30.06.-10.07.2019 (pdf);
<http://whc.unesco.org/en/statesparties/>
Reports of the World Heritage Centre and the Advisory Bodies, Working documents, 43rd session of the World Heritage Commit, Baku, Republic of Azerbaijan, 30 June-10 July 2019, <http://whc.unesco.org/en/list/99/>, opened on 28.07.2019; WHC/19/43.COM/5A point 106:
<https://mk.voanews.com/a/ohrid-unesco/4955952.html>, opened on 04.07.2019;
<http://whc.unesco.org/en/list>, opened on 06.07.2019;
<http://whc.unesco.org/en/158/>, opened on 07.08.2019;
<http://whc.unesco.org/en/nominations/>, opened on 08.08.2019;
<https://whc.unesco.org/en/danger/>, opened on 20.08.2019
<https://en.unesco.org/countries/field-offices>, opened on 21.08.2019;
<https://ich.unesco.org/en/9com>, opened on 15.09.2019;
<https://ich.unesco.org/en/lists>, opened on 15.09.2019;
<https://en.unesco.org/creative-cities/bitola>, otvorena na den 15.09.2019;

ISSN 1857 – 923X (for e – version)

ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

Institute of Knowledge Management ©

Printed by Grafo Prom - Bitola

Frequency of Publishing – Six times per year

Global Impact and Quality Factor 1.822 (2017)

Global Impact and Quality Factor 1.322 (2016)

Global Impact and Quality Factor 1.023 (2015)

<http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>

ISSN 2545 – 4439
ISSN 1857 - 923X

INTERNATIONAL JOURNAL

Institute of Knowledge Management

KNOWLEDGE

Vol. 34. 5.
Scientific Papers

SOCIAL SCIENCES

KIJ

Vol. 34

No. 5

pp.1165 - 1586

Skopje, 2019

KNOWLEDGE – International Journal
Vol.34.5
September, 2019

KNOWLEDGE

INTERNATIONAL JOURNAL

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 34.5

SCIENTIFIC PAPERS VOL. 34.5

*Promoted in Kavala, Greece
2019*

ISSN 1857-925X (on-line version)
ISSN 2545-4439 (the printed version)

KNOWLEDGE – International Journal
Vol.34.5
September, 2019

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT
SKOPJE

KNOWLEDGE

International Journal Scientific papers Vol. 34.5

ADVISORY BOARD

Vlado Kambovski PhD, Robert Dimitrovski PhD, Siniša Zarić PhD, Maria Kavdanska PhD, Venelin Terziev PhD, Mirjana Borota – Popovska PhD, Cezar Birzea PhD, Ljubomir Kekenovski PhD, Veselin Videv PhD, Ivo Zupanovic, PhD, Savo Ashtalkoski PhD, Zivota Radosavljević PhD, Laste Spasovski PhD, Mersad Mujevic PhD, Nonka Mateva PhD, Rositsa Chobanova PhD, Predrag Trajković PhD, Dzulijana Tomovska PhD, Nedžad Korajlić PhD, Nebojsa Pavlović PhD, Nikolina Ognenska PhD, Baki Koleci PhD, Lisen Bashkurti PhD, Trajce Dojcinovski PhD, Jana Merdzanova PhD, Zoran Srzentić PhD, Nikolai Sashkov Cankov PhD, Marija Kostic PhD

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

Editor in chief
Robert Dimitrovski, PhD

KNOWLEDGE - International Journal Scientific Papers Vol. 34.5

ISSN 1857-923X (for e-version)
ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

REVIEW PROCEDURE AND REVIEW BOARD

Each paper is reviewed by the editor and, if it is judged suitable for this publication, it is then sent to two referees for double blind peer review.

The editorial review board is consisted of 45 members, full professors in the fields 1) Natural and mathematical sciences, 2) Technical and technological sciences, 3) Medical sciences and Health, 4) Biotechnical sciences, 5) Social sciences, and 6) Humanities from all the Balkan countries and the region.

CONTENTS

THE KNOWLEDGE SOCIETY: SOME EVIDENCES FROM ITALY AND SERBIA	1183
Rossana Piccolo.....	1183
Sinisa Zaric	1183
THE INTERACTION: BUSINESS- EDUCATION- INVESTMENT FOR DEVELOPMENT	1191
Marusya Lyubcheva	1191
Venelin Terziev	1191
A MODEL FOR IMPROVING SOFT SKILLS OF STUDENTS IN EFFECTIVE EMPLOYMENT	1197
Toni Soklevski.....	1197
Lidija Stefanovska	1197
ANALYSIS OF THE CONDITION OF BULGARIAN BIOECONOMY AND POTENTIAL DIRECTIONS OF ITS DEVELOPMENT	1201
Valentina Nikolova -Alexieva	1201
Jordanka Alexieva	1201
BULGARIAN YOUNG PEOPLE, VOLUNTEERING AND SOCIAL CAPITAL: TRENDS IN 2019	1209
Denitsa Gorchilova	1209
DEVELOPING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE EU: A CROSS-COUNTRY ANALYSIS	1215
Venelin Terziev	1215
Nelly Bencheva.....	1215
Teodora Stoeva.....	1215
DOES PUBLIC DEBT HAMPER ECONOMIC GROWTH: EVIDENCE FROM EUROPEAN TRANSITIONAL COUNTRIES	1223
Liza Alili Sulejmani.....	1223
Armend Ademi	1223
THE APPLICATION OF ELECTRONIC PAYMENT IN THE MACEDONIAN ECONOMY	1229
Marina Blazhekovikj Toshevski	1229
Bardhyl Tushi	1229
FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND THEIR IMPACT ON COUNTRY ECONOMY IN MONTENEGRO.....	1235
Zoran Vuković.....	1235
Edita Dautović	1235
THE DETERMINANTS OF CONSUMER PRICE INDEX IN KOSOVO	1243
Donat Rexha	1243
Muhabere Maliqi	1243
DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY CONCEPT.....	1253
Iva Bichurova	1253
PetiaYordanova-Dinova	1253
THE SIGNIFICANT ROLE OF THE TOURISM IN ACHIEVING THE UNITED NATIONS SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS	1259
Aneta Stojanovska-Stefanova.....	1259
Nikola V. Dimitrov.....	1259
Marija Magdinceva-Sopova	1259
UNESCO LISTS FOR THE PROTECTION OF NATURAL AND CULTURAL HERITAGE IN THE WORLD AND THEIR IMPACT ON TOURISM DEVELOPMENT: CASE OF THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	1265
Darko Majhoshev	1265
Cane Koteski.....	1265

FACTORS INFLUENCING THE EFFECTIVENESS OF COMMUNICATION	1271
Zhuljeta Gerenova	1271
METHODOLOGICAL PROBLEMS IN THE ASSESSMENT OF THE EMPLOYER'S BRAND	1275
Nedka Nikolova	1275
THE TRANSFORMATION FROM STUDENT COMPANY TO START UP COMPANY	1283
Ranko Davidović	1283
THE GREEN ECONOMY- AN APPROACH FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE FOOD INDUSTRY	1289
Petya Yordanova – Dinova	1289
Iva Bichurova	1289
ACCOUNTING BUSINESS ANALYSIS IN A BALANCED INDICATOR SYSTEM	1295
Marko Timchev	1295
CHALLENGES TO PROFESSIONAL ETHICS, TRAINING AND CONTINUING EDUCATION OF SPECIALISTS IN THE FIELD OF INDEPENDENT FINANCIAL AUDIT	1301
Maia Iankova Natchkova	1301
CIRCULAR ECONOMY THROUGH THE ROLE OF INSURANCE OF FINANCIAL RESOURCES AND ACCOUNTING MANAGEMENT IN THE 21ST CENTURY	1307
Tijana Milanović	1307
Zdravka Petković	1307
Radica Jovanović	1307
COSTS OF DEVELOPMENT OF NEW PRODUCTS	1313
Venelin Terziev	1313
Redon Koleci	1313
QUALITY AS A MANAGEMENT ACCOUNTING ACTIVITY AND ITS IMPACT ON COMPANY COMPETITIVENESS	1317
Gordana Stojmenović	1317
Miloš Pavlović	1317
EARNINGS MANAGEMENT AS A MANIPULATIVE FORM OF FINANCIAL REPORTING	1323
Marija Milojević	1323
Snežana Knežević	1323
Aleksandar Grgur	1323
BASEL III LIQUIDITY RISK AND KOSOVO BANKING SYSTEM	1329
Hysen Lajqi	1329
THE IMPACT OF BALANCE OF PAYMENTS ON MONETARY POLICY	1337
Vesna Korunoska	1337
Biljana Mitrović	1337
Pavle Trpeski	1337
IDEOLOGY AND WELFARE STATE: HOW POLITICAL PARTIES INFLUENCE SOCIAL POLICY? THE CASE OF NORTH MACEDONIA	1343
Elisabeta Bajrami Ollogu	1343
COMPARATIVE ANALYSIS OF MACEDONIAN AND SLOVENIAN CRISIS MANAGEMENT SYSTEM	1349
Andrej Iliev	1349
Aleksandar Grizhev	1349
Faruk Hasić	1349
RISK MANAGEMENT IN ORDER TO PROTECT CRITICAL INFRASTRUCTURE	1357
Nikola Vidović	1357
Ivan Rancić	1357
Goran Janacković	1357
Milenko Dzeletović	1357

LEFT REALISM CRIMINOLOGY: BASIS AND PERSPECTIVES	1365
Vesna Stefanovska.....	1365
THE PROCESS OF PLANNING AS AN IMPORTANT PART OF THE POLITIC OF DEFENSE ...	1371
Zhivo Petrov	1371
TERRORISM THROUGH THE PRISM OF CRIMINOLOGICAL THEORIES	1379
Kenan Idrizaj	1379
THE GOVERNMENT MILITARY DEFENSE PUBLIC PROCUREMENTS IN THE SYSTEM OF DEFENSE ABILITY SUPPLEMENT AND NATIONAL GOVERNMENT SECURITY	1385
Zhivo Petrov	1385
THE PUBLIC PROCUREMENT MANAGEMENT AT THE MILITARY DEFENCE.....	1393
Zhivo Petrov	1393
KRIVOLAK BATTLE- EXAMPLE OF A SENSELESS HUMAN TRAGEDY.....	1401
Oliver Cackov.....	1401
UNMANNED AERIAL VEHICLES CONCEPTION OF USE AT THE CIVIL AVIATION	1407
Teodora Petrova.....	1407
CRITERIA AND APPROACHES FOR ASSESSMENT OF THE USE OF AIRSPACE OF THE MEMBER STATES OF EUROCONTROL BY MILITARY AIRCRAFTS.....	1415
Hristo Stanev	1415
USES OF THE STRATEGIC CARD IN REPUBLIC OF BULGARIA'S NATIONAL DEFENSE SYSTEM.....	1421
Venelin Terziev	1421
Margarita Bogdanova	1421
Marin Georgiev.....	1421
EFFICIENCY AND APPLICATION STRATEGY OF PUBLIC PROCUREMENT APPORTION AT THE ARMED FORCES	1429
Zhivo Petrov	1429
NE BIS IN IDEM PRINCIPLE IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AND COURTS' JURISPRUDENCE.....	1439
Miodrag N. Simović	1439
Marina M. Simović.....	1439
Vladimir M. Simović.....	1439
DIVORCE OF A MARRIAGE IN A MODERN SOCIETY	1445
Kaltrina Zekolli Shaqiri	1445
Emrije Zuberi.....	1445
FACTORS AND CAUSES AFFECTING THE DIVORCE OF THE PARENTS MARRIAGE	1451
Bashkim Rakaj.....	1451
FORMALISM IN ROMAN CONTRACT LAW	1457
Shpresa Alimi-Memedi.....	1457
ATTITUDES TOWARDS REFUGEES: CHALLENGES AND NO (TOLERANCE).....	1465
Kamelia Petkova.....	1465
ECOLOGICAL CADASTRE IN FUNCTION OF THE RIGHT TO INFORMATION THE CITIZENS ABOUT STATES IN THE LIVING ENVIRONMENT	1473
Temelko Risteski.....	1473
Gjorgi Tonovski.....	1473
Nazmi Maliqi.....	1473
Fadilj Shabani.....	1473
POPULATION AND WATER AS DEVELOPMENT FACTORS: THE ISRAELI AND MACEDONIAN CASE	1479
Jordanka Galeva	1479

GENERAL REGULATION ON PERSONAL DATA PROTECTION. CERTAIN ASPECTS OF THE GDPR'S IMPACT ON LEGAL ENTITIES IN THE REPUBLIC OF ALBANIA	1487
Merisa Çeloalij.....	1487
OECD PRINCIPLES FOR GOOD CORPORATE GOVERNANCE AND THEIR IMPACT ON PROCESS OF STANDARDIZATION	1491
Zorica Siljanovska	1491
Elena Shalevska.....	1491
"BALKAN HEADQUARTER" IN THE OPTIC OF ALBANIAN COMMUNISTS IN THE 1939-1944 YEARS	1499
Ilir Sallata	1499
CHANGES IN RELATIONS BETWEEN SOVIET UNION AND THE WESTERN WORLD	1503
Gorancho Jakimov	1503
THE ISSUE OF SANDŽAK IN THE CONTEXT OF DEMOCRATIC TRANSITION AND THE CREATION OF NEW STATES IN SOUTHEAST EUROPE.....	1507
Suada A. Džogović.....	1507
Dženis Šaćirović.....	1507
PREVENTION AND AVOIDANCE OF FIRES WITH INNOVATIVE MEANS IN THE PUBLIC INSTITUTION MAVROVO.....	1517
Pavle Trpeski.....	1517
Samir Ajdini	1517
Almendina Mehmedi	1517
RESEARCH OF LEGAL CONSCIOUSNESS OF THE PERSON	1523
Esikova Tatiana	1523
Krivykh Sergei.....	1523
UNDERSTANDING STIGMA – THEORETICAL AND EMPIRICAL APPROACHES.....	1529
Rumiana Budjeva	1529
WORKING OF FLEXIBLE PROJECT MANAGEMENT TEAMS (AGILE).....	1537
Histo Sirashki	1537
PROJECT MANAGEMENT AND DEVELOPMENT.....	1541
Baki Koleci	1541
Rina Koleci	1541
MANAGEMENT FUNCTION OF SUPPRESSING MOBĀING	1545
Šaban Mutatović.....	1545
Nina Paunović.....	1545
Miodrag Šmelcerović	1545
THE ROLE OF STATEGIC MANAGEMENT IN TRANSITION CONDITIONS.....	1549
Anita Cucović.....	1549
THE GREEN IDEA IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM.....	1553
Iva Bichurova	1553
Petia Yordanova-Dinova	1553
THE ROLE OF THE JUDICIAL EXPERTS AND THE MEDICAL EXPERTISES PREPARED BY THEM IN THE INVESTIGATION AND ESTABLISHMENT OF TORTURE AND OTHER CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR PUNISHMENT.....	1559
Svetlozar Spasov.....	1559
THE NORMATIVE REGULATION OF MEDICAL DEVICES – A GUARANTOR FOR THE PROTECTION OF PATIENTS' RIGHTS AS USERS OF HEALTH SERVICES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA.....	1567
Mikael Chakaldziyan.....	1567

UNESCO LISTS FOR THE PROTECTION OF NATURAL AND CULTURAL HERITAGE IN THE WORLD AND THEIR IMPACT ON TOURISM DEVELOPMENT: CASE OF THE REPUBLIC OF NORTHERN MACEDONIA

PhD student Darko Majhoshev,
Goce Delchev University-Stip, e-mail: darko-majhosev@hotmail.com
Prof. PhD, Cane Koteski
Goce Delcev University-Stip, e-mail: cane.koteski@ugd.edu.mk

Abstract: UNESCO was founded in 1946 as a UN specialized organization for the protection of the world's natural and cultural heritage, whose main mission is to protect, promote and promote education, science and culture at the global level, ie to promote and respect human freedoms and rights. UNESCO has 195 member states and 8 associate members. UNESCO operates in five major programs: education, natural sciences, sociology, culture and communications. UNESCO, in its activities related to the protection of the world natural and cultural heritage, maintains separate Lists for specific areas. The most famous lists run by this organization are: World Heritage List; List of World Heritage in Danger; World Heritage List Nominations; List of UNESCO Global Geoparks; List of Creative Cities; List of Intangible Cultural Heritage; UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger (Atlas Map). These lists are important for the protection of the world's natural and cultural heritage, but they also have some impact on the sustainable development of tourism in the world. The Republic of Northern Macedonia, a member of UNESCO since 1993 with its natural beauties and cultural and historical heritage, is on some of the lists listed. The Ohrid region has been on the World Heritage List since 1979 and 1980 with its universal values, and in 2017 was nominated by the World Heritage Committee on the World Heritage List in danger of uncontrolled expansion. tourism, unplanned urban development and environmental destruction in the Ohrid region. The basic research question to be answered in the paper is *"Are there natural or cultural heritage sites originating in the Republic of Northern Macedonia on the UNESCO Lists and does this affect the protection of the world's natural and cultural heritage and the development of sustainable tourism?"*.

Key words: UNESCO, World Heritage Sites, Lists, Conservation, Tourism
Field: Social sciences

ЛИСТИ НА УНЕСКО ЗА ЗАШТИТА НА ПРИРОДНОТО И КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ВО СВЕТОТ И НИВНО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ РАЗВОЈОТ НА ТУРИЗМОТ: СЛУЧАЈ РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

м-р Дарко Мајхошев,
Универзитет "Гоце Делчев"-Штип, e-mail: darko-majhosev@hotmail.com
Проф. д-р. Цане Котески,
Универзитет "Гоце Делчев"-Штип, e-mail: cane.koteski@ugd.edu.mk

Апстракт: УНЕСКО е основана во 1946 година како специјализирана организација на ООН за заштита на светското природното и културното наследство, чија основна мисија е заштита, унапредување и промовирање на образованието, науката и културата на светско ниво, односно унапредување и почитување на човековите слободи и права. Во УНЕСКО членуваат 195 држава и 8 придружни-асоцијативни членки. УНЕСКО делува во пет главни програми: образование, природни науки, социологија, култура и комуникации. УНЕСКО во рамките на своите активности поврзани со заштитата на светското природно и културно наследство води посебни Листи за поедини области. Најпознати листи што ги води оваа организација се: Листа на места на светско културно и природно наследство (*World Heritage List*); Листа на светско културно и природно наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*); Листа на номинации за светско наследство (*World Heritage List Nominations*); Листа на глобални геопаркови (*List of UNESCO Global Geoparks*), Листа на креативни градови (*List of the Creative Cities*), Листа на нематеријално културно наследство (*Lists of Intangible Cultural Heritage*); Атлас (Мапа) на УНЕСКО на јазици во опасност (*UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger*), Листа на резерви на биосферата (*Biosphere reserves*), Регистар на светски сеќавања (*Memory of the world Register*). Наведените Листи се важни и за заштита на светското природно и културно наследство, но имаат одредено влијание и врз одржливиот развој на туризмот во светот. Република Северна Македонија, како членка на УНЕСКО од 1993 година со своите природни

убавини и културно историското наследство се најде на некои од наведените листи. Охридскиот регион уште од 1979 и 1980 година со неговите универзални вредности се најде на Листата на места на светско природно и културно наследство, а во 2017 година, од страна на Комитетот за светско наследство, беше номиниран на Листата на светско наследство во опасност поради неконтролирана експанзија на туризмот, непланскиот урбанистички развој и уништување на животната средина во Охридскиот регион.

Основно истражувачко прашање на кое треба да одговориме во трудот е *"Дали на Листите на УНЕСКО се наоѓа природно и културно наследство кое потекнува од територијата на Република Северна Македонија и дали тоа влијае врз заштитата на природното и културното наследство во светот и развојот на одржлив туризам"*.

Клучни зборови: УНЕСКО, светско наследство, листи, заштита, туризам

Поле: Општествени науки

1. ВОВЕД

УНЕСКО води евиденција на светското природно и културно наследство во форма на Листи, Регистри, и Мапи (Атласи) заради следење на нивната состојба, превенција и заштита. Листите даваат целосен преглед на географската и територијалната распореденост на светското наследство по држави, континенти, географски региони, но и по својства. Листите на УНЕСКО се креираат во координација и соработка на органите на државите членки. Секоја држава членка на УНЕСКО има Национална комисија за соработка со УНЕСКО. Евиденцијата, односно водењето на листи, има за цел постојано да се следи состојбата со различните видови и облици на светското природно и културно наследство, од аспект на нивно одржување, заштита, превенција и сл. На Листите на светското културно и природно наследство на УНЕСКО влегуваат објекти (места) кои се номинирани и одобрени по меѓународната програма за светско наследство на Комитетот за светско наследство (*Метдијески&Цуцулески, стр. 128*). Во 2019 година во рамките на УНЕСКО се водат девет видови на Листи за разни специфични видови на својства на светското наследство (природно, културно, нематеријално, наследство во опасност, геопаркови, креативност, јазици во исчезнување, светска меморија). Обврската за евиденција произлегува од одредбите на *Конвенцијата за заштита на светското културно и природно наследство (1972)* и *Конвенцијата за заштита на нематеријалното културно наследство (2003)* на УНЕСКО.

2. ОПШТО ЗА УНЕСКО

УНЕСКО (*eng. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation*) е основана на 16 ноември 1946 година како специјализирана агенција на ООН чија основна мисија е *заштита, унапредување и промовирање на образованието, науката и културата на светско ниво, односно унапредување и почитување на човековите слободи и права*. Основното мото на УНЕСКО е *"Градење мир во главите на жените и мажите"* (*Building peace in the minds of woman and men*). Седиштето на УНЕСКО е во Париз, но ширум светот функционираат над 54 канцеларии.¹ Во УНЕСКО членуваат 195 држава и 8 придружни-асоцијативни членки.² УНЕСКО делува во пет главни програми: образование, природни науки, социологија, култура и комуникации. Организацијата поддржува проекти за писменост, развој на техниката и педагогијата, регионалната културна историја, културната различност и програми кои ги поддржуваат меѓународните договори за заштита на светското културно наследство.

Органи на УНЕСКО се: Генерална конференција, Извршен одбор, Секретаријат, и Генерален директор.

Генерална конференција (195) члена и се состанува на две години. Ги одредува главните насоки на политиката на УНЕСКО, ја донесува програмата и буџетот на организацијата, го избира Извршниот одбор и го назначува Генералниот директор. Работни јазици на Генералната конференција се арапски, кинески, англиски, француски, руски и шпански.

Извршен одбор има 58 члена, кои ги избира Генералната конференција, водејќи се од принципот на рамномерна застапеност од различни географски простори. Тој е извршен орган на Конференцијата и се состанува двапати годишно. Ги извршува одлуките и задачите што му ги доверува генералната конференција и обврските што произлегуваат од Уставот на УНЕСКО.

Секретаријат е извршна филијала на УНЕСКО и се состои од Генерален директор и вработени (персонал) назначени од него. Секретаријатот брои 680 вработени, поделени на професионални и општи служби распоредени во 54 канцеларии ширум светот.

¹ <https://en.unesco.org/countries/field-offices>, отворена на ден 21.07.2019;

² UNESCO, UNESCO at a glance, ERI/2010/WS/2, UNESCO, Paris, 2010;

3. ВИДОВИ НА ЛИСТИ НА УНЕСКО

УНЕСКО води повеќе Листи на светското природно и културно наследство, но најважни се следните: Листа на места на светско културно и природно наследство (*World Heritage List*); Листа на светско културно и природно наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*), Листа на номинации за светско наследство (*World Heritage List Nominations*); Листа на глобални геопаркови -147 во 41 држава (*List of UNESCO Global Geoparks*), Атлас (Мапа) на УНЕСКО на јазици во опасност (*UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger*).

На Листата на УНЕСКО за местата на светско културно и природно наследство се наоѓаат 1.112 места, од кои 860 културни, 213 природни, 39 комбинирани кои се наоѓаат на териториите во 167 држави.³ Комитетот за светско наследство на УНЕСКО, 53 природни локалитети ги стави на Листата на светско културно и природно наследство во опасност лоцирани во 32 држави во светот, од кои најмногу се од Африка и Блискиот исток. Куриозитет претставува Одлуката на Комитетот донесена во 2017 година, со која историскиот центар на Виена е ставен на Листата на светско културно и природно наследство во опасност.

Листа на светско наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*). УНЕСКО подготвува и **Листа на светско наследство во опасност** кое е загрошено поради вооружени конфликти и војна, земјотрес и други природни катастрофи, загадување, неконтролирана урбанизација.⁴ Во 2019 година на Листата на светско богатство во опасност ставени се вкупно 53 имоти на УНЕСКО.⁵

Листа на номинации за светско наследство (*World Heritage List Nominations*). Трет вид на водење на листа на УНЕСКО е Листа на номинации за светско наследство. Првиот чекор што земјата членка мора да го направи е "список" на нејзините важни локации на природно и културно наследство лоцирани во рамките на нејзините граници. Овој "список" е познат како "*Предвремен список*" и обезбедува предвидување на имотите што државата-членка може да одлучи да ги поднесе за ставање на националната листа за номинација во следните пет до десет години и кои можат да се ажурираат во секое време. Тоа е важен чекор, бидејќи Комитетот за светско наследство не може да смета на номинација за запишување на списокот на светско наследство, освен ако имотот веќе не е вклучен во заложната листа на државата членка.⁶

Листа на глобални геопаркови (*List of UNESCO Global Geoparks*). УНЕСКО води Листа на глобални геопаркови и бројот на веб-сајтови во Глобалната мрежа на геопаркови на УНЕСКО изнесува 147 во 41 земја. Во април 2019 година, Извршниот одбор на УНЕСКО го одобри назначувањето на осум нови локации кои ја демонстрираат различноста на геологијата на планетата како нови Геопаркови.

Листа на нематеријално културно наследство (*Lists of Intangible Cultural Heritage*). Оваа Листа е воведена во 2008 година, врз основа на одредбите на Конвенцијата за зачувување на нематеријалното културно наследство од 2003 година. Комитетот за зачувување на нематеријалното културно наследство се состанува на годишно ниво за да ги процени номинациите предложени од државите потписнички на Конвенцијата и одлучува дали да ги вметне или не на Листата на нематеријално културно наследство и на Регистарот на добро зачувани практики. Со кликување на впишаните филтер елементи на web site, може да се прелистат и откријат сите номинации, но и добро зачувани практики во државите.⁷

Атлас на УНЕСКО на јазици во опасност (*UNESCO Atlas of the Worlds Languages in Danger*). УНЕСКО има подготвено две изданија на Атласот на јазици во опасност on-line и во печатена форма. Атласот нуди информации за загрозените јазици во светот, но претставува и алатка со која секој може да предложи загрозен јазик кој ќе биде ставен на Атласот.

Листа на креативни градови (*List of the Creative Cities*). Мрежата за креативни градови е формирана во 2004, а 180 града во моментот ја сочинуваат оваа мрежа. Мрежата опфаќа седум креативни области: занаети и народни уметности, медиуми уметности, филм, дизајн, гастрономија, литература и музика. На оваа Листа се наоѓа Битола како креативен град на филмот.

Листа на резерви на биосферата (*Biosphere reserves*). Резервите на биосферата се области што содржат копнен, поморски и крајбрежен екосистем. Резервите на биосферата се номинирани од националните влади и остануваат под суверена надлежност на државите каде што се наоѓаат. Нивниот статус е меѓународно признат. Постојат 701 биосфера резерви во 124 земји, вклучително и 21 прекугранични места. Тие се распоредени: 79 места во 29 земји во Африка, 33 места во 12 земји во арапските држави, 157 места во 24

³ <http://whc.unesco.org/en/list>, пристапено на ден 06.07.2019 година;

⁴ <http://whc.unesco.org/en/158/>, пристапено на 07.07.2019;

⁵ <https://whc.unesco.org/en/danger/>, пристапено на ден 20.07.2019

⁶ <http://whc.unesco.org/en/nominations/>, пристапено на 08.07.2019;

⁷ <https://ich.unesco.org/en/lists>, отворена на ден 15.09.2019;

земји во Азија и Пацификот, 302 места во 38 земји во Европа и Северна Америка и 130 места во 21 земја во Латинска Америка и Карибите.

Регистар на светски сеќавања (*Memory of the world Register*). Овој регистар посочува документарно наследство кое има светско значење и голема универзална вредност. Номинациите за Регистарот можат да поднесат секое лице или организација, вклучително и влади и невладини организации. Приоритет ќе имаат номинациите поднесени од или преку релевантната регионална или национална меморија на Светскиот комитет, каде што постои, или ако тоа не успее, преку соодветната Национална комисија на УНЕСКО. Се номинираат во Регистарот само оние документи кои имаат светско и универзално значење.

4. ПРИРОДНО И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО ОД РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА НА ЛИСТИТЕ НА УНЕСКО

Република Северна Македонија има големо природно и културно наследство. Дел од него се наоѓаат на Листите на УНЕСКО. На девет Листи што ги води УНЕСКО на четири од нив се наоѓа природно и културно наследство кое потекнува, се наоѓа или практикува на територијата на Р.С. Македонија. Тие се: Листата на местата на светско културно и природно наследство, Листа на нематеријално културно наследство, Листа на креативни градови и Листа на резерви на биосферата.

На **Листата на места на светско културно и природно наследство** на УНЕСКО е запишан градот Охрид и неговата околина со Одлука бр. СС-79/CONF.003/13 на Комитетот за светско наследство на Третата сесија одржана од 22.10.-26.10.1979 година во Луксор, Египет. Во 1979 година Охридскиот регион прво е впишан на Листата на светско наследство по основ на својство на природно наследство, според критериум (iii) за суперлативните природни феномени што денес е критериум (vii). Во 1980 година, имотот на светското наследство на Охридскиот регион е проширен и на културните критериуми (i), (iii) и (iv) и станува едно од првите мешани својства на светско наследство. Поради неконтролиранот уништување и експлоатација на животната средина и природните убавини на сметка на развивање на туризмот, загадување на водата на Езерото со отпадни води и цврст отпад, големиот број на диви градби во близина на брегот на Охридското Езеро (1.076 нелегални градби), од кои 80 се од цврст материјал: куќи, апартамани и објекти за сместување (хотели)..., непостоење на систем (план) за интегрално управување со Охридскиот регион, брзи урбани и туристички развојни проекти, несоодветни инфраструктурни и сообраќајни проекти и сл., Охридскиот регион се доведе во ситуација да биде предложен од страна на Комитетот за заштита на светското наследство на УНЕСКО да биде ставен на Листа на светско наследство во опасност (*List of World Heritage in Danger*). На 43-та сесија на Комитетот за заштита на светското наследство што се одржа во Баку, Азербејџан (30.06.-10.07.2019) донесе одлука за одложување на Одлуката за ставање на Листата на светско наследство во опасност до февруари 2020 година. До овој период македонската влада и локалните самоуправи на Охрид, Струга и Дебарца треба да преземат соодветни мерки и активности за отстранување на пречките кои се посочени во Извештајот на Комитетот за заштита на светското наследство. Исто така, на 43-та сесија на Комитетот, донесена е Одлука делот на Охридското Езеро што припаѓа на Албанија да биде под заштита на УНЕСКО, со што Охридскиот регион и Охридското Езеро во целост потпадна под заштита на оваа меѓународна организација.⁸

Листа на нематеријално културно наследство (*Lists of Intangible Cultural Heritage*). На оваа Листа се најдоа пет нематеријални културни наследства и практики кои потекнуваат и се практикуваат на територијата на Република С. Македонија. Тие се: 1) Празник на Светите четириесет маченици во Штип запишано во 2013 година (*Feast of the Holy Forty Martyrs in Shtip*), Inscribed in 2013 (8.COM); 2) Копачката, фолклорна игра од с. Драмче, Пијанец (*Kopachkata, a social dance from the village of Dramche, Pijanec*) -North Macedonia), Inscribed in 2014 (9.COM); 3) Гласочко – машко двогласно пеење, Долни Полог (*Glasechko, male two-part singing in Dolni Polog (Macedonia)*), Inscribed in 2015 (10.COM); 4) Културни практики поврзани со 1 март (*Cultural practices associated to the 1st of March (Bulgaria–North Macedonia – Republic of Moldova –Romania)*), Inscribed in 2017 и 5) Пролетна прослава, Едерлези (*Spring celebration, Hidrellez (North Macedonia and Turkey)*), Inscribed in 2017 (12.COM).⁹

Листа на креативни градови (*List of Creative Cities*). На оваа Листа од нашата држава се наоѓа градот Битола како креативен град на филмот. Мрежата за креативни градови е формирана во 2004, а 180 града во

⁸ Во февруари 2018 година Република Албанија поднесе Апликација за номинирање на делот на Охридското Езеро што се наоѓа на територијата на Албанија на Листата на светско наследство на УНЕСКО. На 43-та Сесија на Комитетот за заштита на светското наследство на УНЕСКО, во Баку, Азербејџан, донесена е Одлука и делот на Охридското Езеро на територијата на Албанија да биде под заштита на УНЕСКО.

⁹ National Commissions for UNESCO, Annual Report, 2017, p. 132;

моментот ја сочинуваат оваа мрежа. Филмското наследство на градот потекнува од почетокот на 20 век, а филмската индустрија сега претставува столб на креативната економија на градот. Историјата на Битола со филмот датира од браќата Манаки кои како пионери во филмот и фотографија ја доведоа во Битола - порано именуван Манастир - филмска камера „Bioscope 300“. Браќата Манаки ги направиле првите фотографии со снимки на Балканот од Отоманскиот период. Во нивна чест, секоја година од 1979 година се одржува на далеку познатиот Меѓународен филмски фестивал „Браќа Манаки“. Од неодамна Општината Битола вовеле две главни програми посветени на поддршка на креирањето филмови: Отвореното студио "Film City" и "Filmland Bitola". Обете програми имаат за цел да ја промовираат креативната индустрија и да го направат градот меѓународно познат центар за филм.¹⁰

Листа на резерви на биосферата (Biosphere reserves). На оваа Листа од нашата држава од 2014 година се наоѓа Регионот Охрид-Преспа како заедничко резерва на биосферата со Албанија ((The Ohrid-Prespa Transboundary Biosphere Reserve). Областа е распространета на основна површина: 14.339,25 хектари (13.457,81 ха копнена; 881,44 ха водна). Областа е комбинација на вода (езера, потоци), шума и планински релјефи додека рамните области граничат со надворешните граници на териториите што се протегаат низ двете земји. Заедно, системот на Охридското и Преспанското Езеро е еден од најголемите во Европа од ваков вид. И двете езера се со посебна вредност на национално и меѓународно ниво заради нивната геолошка и биолошка посебност. Охридското Езеро е познато по над двесте ендемични видови во групи како што се дијатоми, олигохети, пијавици, пориферанци, триклаиди, мекотели, остратоди и риби. Исто така, постои уникатна и ендемична шумска заедница составена од шуми како што се широките листопадни шуми.

Листа на глобални геопаркови (List of UNESCO Global Geoparks). На оваа Листа од нашата држава засега не се наоѓа ниту еден геопарк. До 2019 година на Тентативната листа (Tentative Lists) се ставени четири места: Антички и исконски букови шуми на Карпатите и другите региони на Европа – продолжување (31/01/2019), Архео-астрономски локалитет "Кокино" (30/01/2009), Пештера "Слатински Извор" (24/06/2004), Маркови Кули (24/06/2004). Во 2019 година се подготвува студија и досие за геопаркот Кратово-Злетово кој Р.С. Македонија ќе го номинира на Тентативната (пробната) листа на УНЕСКО (Милевски,) за прием во глобалната мрежа на геопаркови.

5. ЗАКЛУЧОЦИ

Иако РМ е релативно мала држава по територија, во неа на е сконцентрирано големо природно и културно наследство што претставува голем туристички потенцијал. Листите на УНЕСКО се своевиден маркетинг на природното и културното наследство на државите на чија територија се наоѓа истото. Но, Листите се и еден вид опомена да се чува природното наследство како благодет за идните генерации. Природното и културното наследство на Охридскиот регион се магнет за туристите од целиот свет. Доколку овој Регион се стави на Листата на културното и природно наследство во опасност, тогаш тоа ќе има негативни последици врз развојот на туризмот во Република С. Македонија. Кај туристите ќе се смени перцепцијата за туристичките вредности на Охридскиот регион, а се очекува и да го заобиколуваат како туристичка дестинација. Тоа, пак ќе ја влоши меѓународната положба на нашата држава во меѓународната заедница. Исто така, на **Листа на нематеријално културно наследство (Lists of Intangible Cultural Heritage) од нашата држава се** наоѓаат и пет нематеријални културни наследства и практики кои потекнуваат и се практикуваат на територијата на Република С. Македонија. Тие, при традиционалното практикувањето на настаните привлекуваат голем број на на туристи кои ги следат настаните, а некои од нив и ги практикуваат истите. Листите на УНЕСКО се еден вид маркетиншки материјал кои ги содржи најважните информации за конкретното природното, културното и нематеријалното наследство, како и практиките што се практикуваат во одредени места, држави и региони. WEB страната на УНЕСКО е многу добро дизајнирана и претставува добра алатка за добивање на потребни информации за културното и природното наследство во сите држави во светот, меѓу кои и РМ. Сите Листи на УНЕСКО всушност претставуваат еден вид на меѓународни стандарди за превенција и заштита на светското наследство (природно и културно), кои државите членки треба да ги почитуваат. Исто така, Листите на УНЕСКО се добар туристички водич од кои можеме да црпиме релевантни информации за местоположбата на природното и културното наследство кои туристот ќе го поттикнат за туристички патувања и учество на некој настан со туристички вредности (карневал, фестивал и сл.).

¹⁰ <https://en.unesco.org/creative-cities/bitola>, otvorena na den 15.09.2019;

Можеме да заклучиме дека Листите на УНЕСКО имаат големо влијание врз развојот на туризмот во светот, а во тој контекст и во Р.С. Македонија.

ЛИТЕРАТУРА

- Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, UNESCO, 2003;
Convention for the Protection of Natural and Cultural Heritage, UNESCO, 1972;
Decision : 43 COM 8B.9, Natural and Cultural Heritage of the Ohrid region (Albania, North Macedonia),
Decision on Enrolling the Ohrid Region on the List of World Treasures no. CC-79/CONF.003/13, Paris, 30 November 1979;
Методијески, Д. Цуцулески, Н. (2015), *Меѓународен туризам*, Светлост, Скопје;
Методијески, Д. (2019), *Туристичка политика* (учебник), Универзитет Гоце Делчев-Штип
Milevski, I. (2019), Project: *Preparation of study and dossier for the "Lesново" geopark - the first aspiring geopark in North Macedonia*,
National Commissions for UNESCO, Annual Report, 2017,
UNESCO, The World Heritage Committee, Decision 43COM 8B.9, WHC/19/43.COM/19, 43rd Session, Baku, Azerbaijan, 30.06.-10.07.2019 (pdf);
<http://whc.unesco.org/en/statesparties/>
Reports of the World Heritage Centre and the Advisory Bodies, Working documents, 43rd session of the World Heritage Commit, Baku, Republic of Azerbaijan, 30 June-10 July 2019, <http://whc.unesco.org/en/list/99/>, opened on 28.07.2019; WHC/19/43.COM/5A point 106:
<https://mk.voanews.com/a/ohrid-unesco/4955952.html>, opened on 04.07.2019;
<http://whc.unesco.org/en/list>, opened on 06.07.2019;
<http://whc.unesco.org/en/158/>, opened on 07.08.2019;
<http://whc.unesco.org/en/nominations/>, opened on 08.08.2019;
<https://whc.unesco.org/en/danger/>, opened on 20.08.2019
<https://en.unesco.org/countries/field-offices>, opened on 21.08.2019;
<https://ich.unesco.org/en/9com>, opened on 15.09.2019;
<https://ich.unesco.org/en/lists>, opened on 15.09.2019;
<https://en.unesco.org/creative-cities/bitola>, otvorena na den 15.09.2019;

ISSN 1857 – 923X (for e – version)

ISSN 2545 – 4439 (for printed version)

Institute of Knowledge Management ©

Printed by Grafo Prom - Bitola

Frequency of Publishing – Six times per year

Global Impact and Quality Factor 1.822 (2017)

Global Impact and Quality Factor 1.322 (2016)

Global Impact and Quality Factor 1.023 (2015)

<http://globalimpactfactor.com/knowledge-international-journal/>